

[Електронний ресурс] / О. Л. Вознесенська // Золоті ворота. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://mediaosvita.org.ua/book/art-terapiya-u-podolanni-psyhichnoyi-travmy/>.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-259-3-18>

**FEATURES OF THE FORMATION OF COMMUNICATIVE
COMPONENT SOCIAL COMPETENCE IN CHILDREN
OF YOUNGER SCHOOL AGE**

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ
СКЛАДОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Shevchenko Yu. V.

*Master of Special Psychology,
Postgraduate Student
Mykola Yarmachenko Institute
of Special Pedagogy and Psychology
of the National Academy of Sciences
of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Шевченко Ю. В.

*магістр спеціальної психології,
аспірантка
Інститут спеціальної педагогіки
і психології імені Миколи Ярмаченка
НАПН України
м. Київ, Україна*

Необхідність оволодіння комунікативною компетентністю зростає у молодшому шкільному віці. Завдяки спілкуванню дитина пізнає світ, вчиться будувати відносини з іншими людьми, особистісно розвивається. У молодшому шкільному віці характерною є потреба у спілкуванні, емоційному контакті з однолітками, значущими для нього людьми і при цьому у дитини недостатньо розвинене вміння спілкуватися.

Компетентність людини виражена в її готовності до виконання значимої діяльності і складається з заневих компонентів і мотиваційно-ціннісних компонентів, етичних установок і ін. Компетентність забезпечує успішність в діяльності. Під комунікативною компетентністю розуміють комунікативні вміння: вміння розуміти стан людини, вміння презентувати себе в спілкуванні, вміння мовного спілкування і немовних контактів з людьми [1, с. 48].

Якість процесу спілкування, результати діяльності залежать від сформованості комунікативної компетентності (О. М. Леонтьєв, Л.А. Петровська). Багато дослідників, серед них такі як В.А. Кан-Калік, А.В. Мудрик звертають увагу на необхідність формування товариськості і на необхідність цілеспрямованого формування комунікативних умінь. Товариськість як особистісна якість представляється сукупністю трьох компонентів: потреби в спілкуванні, позитивного емоційного самопочуття, комунікативних умінь.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень вказує на інтерес вчених до питання спілкування і сформованості комунікативної компетентності молодших школярів. Практика підтверджує, що молодші школярі не підготовлені до спілкування як в умовах педагогічного процесу, так і в міжособистісному спілкуванні з однолітками (А.В. Кан-Калік, Я.Л. Коломінський, С.В. Кондратьєва, А.В. Мудрик, М.М. Рібакова та ін.) Природа комунікативної компетентності з урахуванням індивідуальних і вікових особливостей, умов оволодіння комунікативними вміннями стали предметом вивчення вченими різних наукових сфер: В.М. Бехтерев, Н.В. Кузьміна, К. Левін, А.А. Леонтьєв, А.В. Мудрик, А.С. Прутченков, Д.Б. Ельконін та багато інших [1, с. 55].

У науці поряд з поняттям «спілкування» використовується поняття «комунікація». У наукових публікаціях можна зустріти різне розуміння понять «комунікація» і «спілкування». Найчастіше спілкування, комунікативні вміння порівнюють один до одного, але це різні поняття. Комунікація це: поняття, близьке до поняття спілкування, але розширене. Це - зв'язок, в ході якого відбувається обмін інформацією між системами в живій і неживій природі. Комунікативний акт аналізується і оцінюється за такими компонентами:

- 1) адресант - суб'єкт комунікації;
- 2) адресат - кому направлено повідомлення;
- 3) повідомлення - переданий зміст;
- 4) код - засоби передачі повідомлення;
- 5) канал зв'язку;
- 6) результат – те, що досягнуто в результаті комунікації. Комунікація може обслуговуватися і немовленневими засобами;

Непрямі комунікації здійснюються через посередників, якими можуть виступати інші люди. Людина відрізняється від тварин наявністю у неї особливої, життєво важливої потреби в спілкуванні, а також тим, що більшу частину свого часу вона проводить в спілкуванні з іншими людьми. Серед видів комунікації можна виділити також ділові та особистісні, інструментальні та цільові [2, с. 184].

Цільові – це комунікації, які самі по собі слугують засобом задоволення специфічної потреби, в даному випадку потреби в спілкуванні. Найважливішими видами комунікації у людей є вербальні та невербальні. Невербальні комунікації не припускають використання звучної мови, природної мови як засіб спілкування. Невербальні – це комунікації за допомогою міміки, жестів і пантоміміки, через прямі сенсорні чи тілесні контакти.

Природа комунікативного вміння з урахуванням індивідуальних і вікових особливостей, умови оволодіння комунікативними вміннями представлені в роботах Н.В. Кузьміної, А.В. Мудрика, К. Левіна, А.А. Леонтєва, А.С. Пручченкова, Д.Б. Ельконіна і багатьох інших. Комунікативні вміння є важливою і значущою стороною спілкування дитини [3, с. 392].

Н.В. Кузьміна комунікативні вміння визначає, як здатність розпізнавати внутрішні стани інших, оцінювати альтернативні лінії своєї поведінки, контролювати обрані лінії поведінки по відношенню до інших. А.А. Леонтєв комунікативні вміння представляє вміннями соціальної перцепції, вміннями розуміти і моделювати особистість, її психічний стан, «подавати себе» в спілкуванні, оптимально будувати мову, встановлювати мовний та немовленнєвий контакт [4, с. 133].

А. В. Мудрик термін «вміння» представляє як складну систему психічних і практичних дій, необхідних для доцільної регуляції діяльності наявними знаннями і навичками.

Він виділяє наступні комунікативні вміння:

– переносити відомі знання, навички, варіанти рішення, прийоми спілкування в умові нової комунікативної ситуації;

– знаходити нове рішення для комунікативної ситуації з комбінації вже відомих ідей, знань, прийомів;

– створювати нові способи та прийоми для вирішення конкретної комунікативної ситуації.

В.А. Кан-Калик виділяє комунікативні вміння:

1) вміння спілкуватися з людьми;

2) вміння через створену систему спілкування організувати спільну творчу діяльність;

3) вміння цілеспрямовано організовувати спілкування і керувати ним.

Велике значення для молодших школярів має спілкування з дорослими, яке протягом шкільного віку з'являється в чотирьох різних формах спілкування: ситуативно-особистісне, ситуативно-ділове, не ситуативно-пізнавальне, не ситуативно-особистісне [4, с. 136].

У молодшому шкільному віці у дитини мало сформовані навички мовного спілкування, невеликий запас слів, образність мислення, недолік в правильності, точності сприйняття, не вміння виділяти головне, стислість у викладі, труднощі в точності і логічності. Молодшому школяреві характерна недостатня сформованість соціально-цінних установок (ставлення до партнерів по спілкуванню як цілі, вміння слухати, проявляти терпіння, поваги, зацікавленість, формування значущості своєї особистості в спілкуванні). У молодшому шкільному віці не досить розвинені комунікативні вміння (сприйняття оточуючих, розуміння ситуації, настрою, характеру, визначати і розуміти стан іншого).

Молодший школяр не володіє прийомами і правилами ділового спілкування в школі (особливо індивідуальної і групової роботи, послідовність, планування, розподілу обов'язків, індивідуальне та групове виконання завдань, обговорення результатів і процесу діяльності, спілкування). Особистісні особливості в молодшому шкільному віці характеризуються прагненням до товариськості, прояву емпатії [5, с. 10].

Таким чином, комунікативні вміння полягають в умінні соціальної перцепції, умінні розуміти і моделювати особистість, її психічний стан, «подавати себе» в спілкуванні, оптимально будувати мову, встановлювати мовний та немовленнєвий контакт. Особливості спілкування в молодшому шкільному віці вказують на необхідність формування і розвитку комунікативних умінь.

Література:

1. Заречная А.А. Формирование коммуникативных компетенций у младших школьников. Психологическая наука и образование. – 2015. – Т. 7. – № 1. – С. 48–55с.
2. Мамчур Л.І. Лінгводидактична спадщина В. О. Сухомлинського / Лідія Іванівна Мамчур. – Умань: РВЦ «Софія», 2009. – 184 с.
3. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1- 4 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 392 с.
4. Прищак М. До питання комунікативного підходу в освіті першокласників. Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2013. – № 1. – 133–136 с.
5. Савченко О.Я. Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу. Початкова школа. – 2015. – № 3. – 10–16 с.